

Høringsnotat

Lovavdelingen
November 2018
Snr. 18/5852

Endringer i vergemålsloven mv. (personer uten samtykkekompetanse, særskilt forvaltning av midler, klage- og begjæringsrett i saker om vergen mv.)

Innhold

1	Innledning.....	2
2	Samtykkekompetanse – vergemålsloven §§ 20 og 33	2
2.1	Gjeldende rett	2
2.1.1	Opprettelse av vergemål – § 20 annet ledd	2
2.1.2	Vergens rolle innenfor rammen av et vergemål – § 33 annet ledd.....	3
2.2	Generelle vurderinger og mulige lovendringer	4
3	Adgang til særskilt forvaltning	7
3.1	Gjeldende rett	7
3.1.1	Forvaltning av finansielle eiendeler – utgangspunkter	7
3.1.2	Særskilt forvaltning etter bestemmelse av giver eller arvelater	8
3.2	Generelle vurderinger og mulige lovendringer	8
4	Klage- og begjæringsrett i saker om vergen.....	10
4.1	Gjeldende rett	10
4.2	Generelle vurderinger og mulige lovendringer	11
5	Vergegodtgjøring	13
6	Forhåndsvarsel	15
7	Opplysninger fra Folkeregisteret	17
8	Varsel til fylkesmannen ved saker om fratakelse av rettslig handleevne	19
9	Opplysningsplikt for den gjenlevende ektefellen i uskiftet bo.....	20
10	Mindreåriges medbestemmelse under vergemål.....	21
10.1	Gjeldende rett.....	21
10.2	Generelle vurderinger og mulige lovendringer	22
11	Økonomiske og administrative konsekvenser	24
12	Merknader til de enkelte bestemmelsene	25
12.1	Vergemålsloven.....	25

12.2	Arveloven.....	29
12.3	Finansforetaksloven.....	29
12.4	Folkeregisterloven.....	29
13	Forslag til lovendringer.....	30

1 Innledning

I høringsnotatet foreslås endringer i flere bestemmelser i vergemålsloven. Endringene har bakgrunn i innspill til departementet om forskjellige endringsbehov. Forslagene gjelder blant annet vergemålsloven § 20 annet ledd og § 33 annet ledd om selvbestemmelsesretten for personer uten samtykkekompetanse samt § 59 første ledd bokstav e, jf. punkt 2 i høringsnotatet. For å legge til rette for at midler som er gitt i gave, i større grad kan forvaltes på annen måte enn av fylkesmannen, foreslås det en endring av § 95, jf. punkt 3. I punkt 4 foreslås det regler om begjæringsrett og klagerett for personen under vergemål og nære familiemedlemmer ved saker om fratakelse av vervet som verge, jf. § 29. Det foreslås også endringer i vergemålsloven §§ 17 og 19 (punkt 10), § 30 (punkt 5), § 60 (punkt 6) og § 77 (punkt 8) og i arveloven § 16 (punkt 9) og folkeregisterloven § 9-1 og finansforetaksloven § 16-2 (punkt 7).

Et samlet lovforslag fremgår av punkt 13.

2 Samtykkekompetanse – vergemålsloven §§ 20 og 33

2.1 Gjeldende rett

2.1.1 Opprettelse av vergemål – § 20 annet ledd

Vergemålsloven § 20 regulerer grunnvilkårene for opprettelse av vergemål. Bestemmelsens annet ledd første punktum lyder slik:

«Den som settes under vergemål, skal skriftlig samtykke i opprettelsen av vergemålet, vergemålets omfang og hvem som skal være verge, med mindre han eller hun ikke er i stand til å forstå hva et samtykke innebærer.»

Det følger av annet ledd annet punktum at det ikke kreves samtykke hvis vergemålet omfatter fratakelse av rettslig handleevne. (I så fall gjelder de særlige saksbehandlingsreglene i kapittel 9.) Som hovedregel forutsetter altså opprettelse av vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne (ordinært vergemål) at personen samtykker skriftlig i opprettelsen av vergemålet, vergemålets omfang og hvem som skal være verge.

Kravet om skriftlig samtykke etter vergemålsloven § 20 annet ledd første punktum gjelder «med mindre han eller hun ikke er i stand til å forstå hva et samtykke innebærer». I slike tilfeller åpner vergemålsloven med andre ord for at det kan opprettes ordinært vergemål uten skriftlig samtykke, jf. også Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 178. På samme side i proposisjonen er det samtidig understreket at kriteriet «forstå» ikke må tolkes strengt.

Vergemålsloven § 20 annet ledd første punktum sier ikke direkte hva som gjelder i tilfeller der personen ikke er samtykkekompetent. Bestemmelsen slår kun fast at

kravet om skriftlig samtykke ikke gjelder. Det reiser seg derfor et spørsmål om loven skal forstås slik at for disse tilfellene er vilkårene for opprettelse av vergemål uttømmende regulert i første ledd, eller om det for disse tilfellene kan gjelde andre begrensninger som kommer i tillegg til vilkårene i første ledd. Et tilgrensende spørsmål oppstår for tolkningen av § 33 annet ledd, se punkt 2.1.2 nedenfor.

Spørsmålet er vurdert av Lovavdelingen i en tolkningsuttalelse 21. mars 2018. Lovavdelingen kom her under noe tvil til at § 20 annet ledd ikke gir adgang til å opprette vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne i tilfeller der personen ikke er i stand til å forstå hva et samtykke til opprettelse av vergemål innebærer, men det like fullt må legges til grunn at vergemålet vil være i strid med personens reelle vilje. For en nærmere begrunnelse, redegjørelse for sentrale kilder og den nærmere betydningen av tolkningen vises det til tolkningsuttalelsen. I en dom fra Borgarting lagmannsrett 30. oktober 2018 er det lagt til grunn en tilsvarende tolkning av § 20 annet ledd. Sivilombudsmannen gir på den annen side uttrykk for en annen forståelse av loven i brev 16. oktober 2018 til Justis- og beredskapsdepartementet; Sivilombudsmannen mener at det er adgang til å opprette vergemål i disse tilfellene, selv om personen motsetter seg vergemålet.

2.1.2 Vergens rolle innenfor rammen av et vergemål – § 33 annet ledd

Ved et vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne har personen sin rettslige handleevne fullt ut i behold. Han eller hun kan selv foreta rettslige handlinger og råde over sine midler, jf. vergemålsloven § 21 første ledd annet punktum. Dette innebærer blant annet at avtaler den enkelte selv inngår, vil være gyldige med mindre de rammes av alminnelige ugyldighetsregler, jf. også Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 179. Det gjelder uavhengig av om personen ble ansett som samtykkekompetent til opprettelsen av vergemålet eller ikke.

Vergemålsloven § 33 første og annet ledd lyder slik:

«Vergen skal så vidt mulig høre den som er satt under vergemål, før det foretas disposisjoner av større betydning og også når dette ellers fremstår som naturlig.

Er den som er satt under vergemål, ikke fratatt den rettslige handleevnen, kan vergen ikke foreta disposisjonen hvis den som er satt under vergemål, motsetter seg det. Dette gjelder likevel ikke hvis han eller hun ikke er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer. Fylkesmannen, eller vergen med fylkesmannens samtykke, kan innhente legeerklæring for å få klargjort om vedkommende er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer.»

Som hovedregel har vergen altså en plikt til å høre personen før det foretas disposisjoner av større betydning og også når det ellers fremstår naturlig. Ved vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne har vergen i tillegg som hovedregel en plikt til ikke å foreta disposisjoner som personen motsetter seg.

For høringsplikten etter første ledd gjelder forbeholdet «så vidt mulig». Uttalelser i lovforarbeidene taler for at det at en person ikke er i stand til å forstå hva en konkret disposisjon innebærer, etter omstendighetene kan gi grunnlag for at høring ikke anses «mulig», jf. NOU 2004: 16 side 195 og Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 93 og 189.

For plikten etter annet ledd til ikke å foreta disposisjoner som personen motsetter seg, gjelder det et unntak dersom vedkommende «ikke er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer». Det anses å følge klart av ordlyden at det forhold at

personen motsetter seg en disposisjon, ikke i seg selv vil være til hinder for at vergen kan foreta den, dersom personen ikke er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer. Også for § 33 annet ledd reiser det seg imidlertid et spørsmål om det kan gjelde andre begrensninger for vergens adgang til å foreta disposisjonen når personen ikke har tilstrekkelig forståelse av hva den innebærer.

I NOU 2016: 17 På lik linje er det uttalt på side 136 i utredningen:

«Vergens plikt til å rådføre seg med og handle i tråd med ønskene til personen under vergemål er ikke absolutt. Plikten til rådføring gjelder for beslutninger av større betydning, jf. § 33 første ledd. Vergen kan også fatte større avgjørelser som er i strid med ønskene til personen under vergemål (som personen under vergemål motsetter seg). Dette kan skje dersom personen under vergemål ikke er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer. [...] Vergens handlinger skal baseres på en vurdering av hva som er i personens interesse.»

Utvalget synes her å legge til grunn at vergen, dersom personen med verge ikke anses å være «i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer», kan foreta disposisjoner basert på en vurdering av hva som mer objektivt anses å være i personens beste interesse – også dersom dette er i strid med personens ønsker og vilje. I et høringssvar fra Justis- og beredskapsdepartementet ble det tatt til orde for at tolkningen av vergemålsloven § 33 annet ledd måtte nyanseres, og det ble blant annet uttalt:

«Vi viser særlig til de øvrige bestemmelsene i loven og sentrale prinsipper til grunn for lovens utforming. Vergemålsloven § 33 første og annet ledd har bestemmelser om plikt for vergen til å høre og til å ta hensyn til ønskene til en person under vergemål [...]. Som hovedregel har vergen [...] plikt til å høre personen med verge før det foretas disposisjoner av større betydning og også når dette ellers fremstår som naturlig, og til ikke å foreta disposisjoner som vedkommende motsetter seg. Fra denne plikten er det gjort unntak for situasjoner der personen med verge ikke er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer. Etter vårt syn vil vergen likevel ikke stå fritt i et slikt tilfelle. Vergen må fortsatt forholde seg til de øvrige rammene for utførelsen av vergeoppdraget, jf. særlig vergemålsloven kapittel 6 og de sentrale prinsippene som ligger til grunn for vergemålslovgivningen. § 33 annet ledd gjelder tilfeller der personen med verge fullt ut har den rettslige handleevnen i behold. Vergen må derfor etter vår oppfatning uansett opptre i samsvar med personens ønsker og vilje, men i situasjoner hvor vedkommende ikke er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer, kan det være behov for å kartlegge personens ønsker og vilje på et bredere grunnlag. Om en person er blitt sterkt aldersdement, kan det for eksempel være relevant å vurdere hva personen pleide å mene om spørsmålet, selv om personen i dag ikke lenger kan gi uttrykk for et slikt synspunkt.»

Spørsmålet om det kan gjelde andre begrensninger for vergens adgang til å foreta disposisjonen når personen ikke har tilstrekkelig forståelse av hva den innebærer, er behandlet i den nevnte tolkningsuttalelsen fra Lovavdelingen 21. mars 2018. Lovavdelingen kom til at vergemålsloven § 33 annet ledd ikke kan tolkes slik at vergen kan foreta disposisjoner for en person uten samtykkekompetanse i strid med vedkommendes reelle vilje dersom denne kan kartlegges. For en nærmere begrunnelse for tolkningen, redegjørelse for sentrale kilder og den nærmere betydningen av tolkningen vises det til tolkningsuttalelsen.

2.2 Generelle vurderinger og mulige lovendringer

Departementet er kjent med at tolkningen av vergemålsloven §§ 20 og 33 har vært oppfattet som uklar, og at det er gitt uttrykk for ulike tolkninger i forskjellige

sammenhenger. Det foreslås derfor å innta enkelte presiseringer i lovbestemmelsene for å tydeliggjøre dem.

Forslaget om endringer i § 20 innebærer at det vil fremgå uttrykkelig at bestemmelsen ikke gir adgang til å opprette ordinære vergemål i tilfeller der personen ikke er i stand til å forstå hva et samtykke til opprettelse av vergemål innebærer, men det like fullt må legges til grunn at vergemålet vil være i strid med vedkommendes vilje. Forslaget om endringer i § 33 innebærer at det vil fremgå uttrykkelig at vergen ikke kan foreta disposisjoner på vegne av en person uten samtykkekompetanse i strid med vedkommendes vilje der denne kan kartlegges.

Vektleggingen av den enkeltes selvbestemmelsesrett er i samsvar med sentrale prinsipper som ligger til grunn for vergemålslovgivningen. Både loven og lovforarbeidene fremhever betydningen av dette, se for eksempel presiseringen på side 177 i proposisjonen, i spesialmerknadene til § 20:

«Samtykket skal omfatte både det at vergemål opprettes, vergemålets omfang og hvem som skal være verge. Vergemål uten fratakelse av den rettslige handleevnen skal fullt ut være en frivillig ordning.»

Det sentrale siktemålet for vergemålslovgivningen er å sikre at interessene til mindreårige og de voksne som ikke kan handle på egen hånd, blir ivaretatt, og at dette skjer med respekt for den enkeltes verdighet og integritet, jf. Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 7. Et viktig formål ved loven var å ivareta «rettssikkerheten og integriteten for de menneskene som vergemålslovgivningen tar sikte på å beskytte», jf. samme side i proposisjonen. Et sentralt siktemål var også å kunne tilpasse vergemålet til det enkelte individets «hjelpebehov og ønsker» i større grad enn tidligere. Betydningen av medinnflytelse for den enkelte er understreket, jf. side 9 i proposisjonen, hvor det heter:

«At den som er under vergemål skal ha medinnflytelse, anser departementet som en viktig presisering, blant annet ut fra de krav som stilles til dette i internasjonale konvensjoner og rekommandasjoner.»

Det minste middels prinsipp er en bærebjelke innen vergemålslovgivningen, jf. side 42 i proposisjonen:

«Utgangspunktet på dette området bør være at ethvert individ skal ha rett - i tråd med sine egne evner og forutsetninger - til å forme livet sitt etter egne ønsker og ideer. Det at enkelte mennesker har et større hjelpebehov enn andre, bør i utgangspunktet gi grunnlag for støtte og bistand til å forme eget liv, og ikke til fratakelse av handleevnen. Det minste middels prinsipp innebærer at det ikke skal gripes inn i den enkeltes selvbestemmelsesrett i større utstrekning enn det som i det enkelte tilfellet er nødvendig. Prinsippet skal legges til grunn både ved vurderingen av om det skal opprettes vergemål, om vergemålet skal omfatte økonomiske og/eller personlige forhold, og om vergemålet eventuelt skal suppleres med en hel eller delvis fratakelse av handleevnen.»

Også justiskomiteen fremhevet betydningen av den enkeltes selvbestemmelsesrett ved behandlingen av loven. I Innst. 154 L (2009-2010) heter det på side 15:

«Komiteen er særlig opptatt av at vergemål etter forslaget skal individtilpasses [...]. Vergemålet vil bli skreddersydd for den enkeltes behov, og gi økt selvbestemmelsesrett, integritet og rettssikkerhet. Komiteen vil også framheve videreføringen og tydeliggjøringen av det minste middels prinsipp, som innebærer at det ikke skal gripes inn i den enkeltes selvbestemmelsesrett i større utstrekning enn det som i det enkelte tilfellet er nødvendig.»

Et av flere formål med 2010-loven var for øvrig å bringe norsk rett i samsvar med kravene i FN-konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD), jf. blant annet Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 38. Konvensjonen forutsetter primært at det skal treffes hensiktsmessige tiltak som gjør mennesker med nedsatt funksjonsevne i stand til selv «å kunne utøve sin rettslige handleevne», jf. den norske oversettelsen av artikkel 12 nr. 3 og proposisjonen side 54. For tiltak som ellers gjelder utøvelse av rettslig handleevne, fastsetter artikkel 12 nr. 4 de nærmere kravene til utformingen av denne typen tiltak. Her fremgår det blant annet at partene skal sikre at alle tiltak som gjelder utøvelsen av rettslig handleevne, har bestemmelser om hensiktsmessige og effektive beskyttelsesmekanismer for å hindre misbruk i samsvar med internasjonale menneskerettighetsbestemmelser. I forlengelsen av dette fremgår det at slike mekanismer skal sikre at tiltak som gjelder utøvelsen av rettslig handleevne, «respekterer vedkommende persons rettigheter, vilje og preferanser», jf. også proposisjonen side 89.

Etter departementets syn fremstår vektlegging av den enkeltes vilje, også i situasjoner hvor vedkommende ikke har samtykkekompetanse, som nødvendig for å sikre et tilstrekkelig rettsvern for denne gruppen. Også personer som ikke er i stand til å avgi et rettslig bindende samtykke, må være sikret et lovmessig vern for egen vilje og selvbestemmelsesrett. Det betydelige inngrepet i den personlige autonomien som det innebærer å sette noens vilje til side, tilsier at dette bør forutsette strengere vilkår og en rettslig behandling med de rettsikkerhetsgarantier som da følger. Det vises her til reglene om vergemål med fratakelse av den rettslige handleevnen. Fratakelse av rettslig handleevne i vergemålsrettslig forstand kan bare besluttes av domstolene etter vergemålsloven § 68 når vilkårene i § 22 er oppfylt, jf. likevel fylkesmannens kompetanse til å treffe midlertidig vedtak etter § 61. De strenge og særlige vilkårene som gjelder for fratakelse av rettslig handleevne, vil innebære at det i en del tilfeller ikke kan opprettes vergemål for personen, fordi personen motsetter seg et ordinært vergemål og vilkårene for fratakelse ikke er til stede. Dette må imidlertid bli konsekvensen hvis loven skal legge avgjørende vekt på selvbestemmelsesretten ved opprettelse av ordinære vergemål.

Det følger av vergemålsloven § 59 første ledd bokstav e at det forut for fylkesmannens vedtak om vergemål skal gjennomføres en samtale mellom saksbehandleren og personen det er begjært vergemål for, «med mindre det må antas at personen ikke kan forstå hva saken gjelder». En slik samtale vil være viktig for vurderingen av om vergemålet er i samsvar med personens vilje. Departementet har derfor vurdert om plikten etter § 59 første ledd bokstav e til å gjennomføre en samtale bør gjøres ubetinget. En slik regel ville imidlertid kreve at det gjennomføres samtale også i tilfeller hvor dette åpenbart ikke har noen hensikt. Departementet foreslår derfor i stedet en presisering av den nåværende unntaksbestemmelsen. Det bes imidlertid særskilt om høringsinstansenes syn på spørsmålet. Departementets forslag går ut på at samtale kan unnlates bare hvis det må vurderes som «umulig eller formålsløst» å gjennomføre en samtale. Forslaget er ment å tydeliggjøre forutsetningen om at vedtaket skal treffes på grunnlag av en samtale med personen det skal vedtas vergemål for, både der personen har samtykkekompetanse, og der personen ikke har samtykkekompetanse. Samtale med fylkesmannen vil likevel fortsatt være frivillig for personen det vurderes å opprette vergemål for.

3 Adgang til særskilt forvaltning

3.1 Gjeldende rett

3.1.1 Forvaltning av finansielle eiendeler – utgangspunkter

Vergemålsloven skal sikre at interessene til mindreårige og de voksne som ikke kan handle på egen hånd, blir ivaretatt – og at dette skjer med respekt for den enkelte persons verdighet og integritet. En viktig del av bistanden dreier seg om en forsvarlig økonomiforvaltning for dem som ikke har forutsetninger for selv å forvalte sine midler. Hovedregelen etter vergemålsloven er at finansielle eiendeler som eies av personer under vergemål, forvaltes av fylkesmannen. Reglene er begrunnet i ønsket om å bidra til en trygg og god forvaltning.

For voksne personer med ordinært vergemål forutsetter fylkesmannens forvaltning samtykke fra den enkelte, med mindre han eller hun ikke er i stand til å forstå hva samtykket innebærer.

Kontante midler som skal forvaltes av fylkesmannen, plasseres som bankinnskudd på individuelle konti i bank, jf. vergemålsloven § 51. Den sentrale vergemålsmyndigheten forhandler om innskuddsvilkårene og fastsetter hvilke finansinstitusjoner som skal benyttes for innskuddsformål. Vergen kan velge hvilke av de fastsatte finansinstitusjonene midlene skal plasseres i, og til hvilke fastsatte vilkår innskuddet skal plasseres, jf. vergemålsforskriften § 25 første ledd. Foretar ikke vergen et valg innenfor en gitt frist, bestemmer fylkesmannen hvordan midlene skal plasseres.

Fra hovedregelen om at finansielle eiendeler forvaltes av fylkesmannen, gjelder ulike unntak. Blant annet skal eiendelene forvaltes av vergen i stedet dersom de utgjør et beløp som er lavere enn en forskriftsfastsatt grense, jf. vergemålsloven § 49 første ledd. Grensen er satt til to ganger folketrygdens grunnbeløp (G), beregnet på grunnlag av folketrygdens grunnbeløp per 1. januar hvert år, jf. vergemålsforskriften § 26. Den 1. januar 2018 tilsvarte G 93 634 kroner, slik at grensen i 2018 er på 187 268 kroner. Penger som ikke skal forvaltes av fylkesmannen, skal vergen sette på bankkonto i eierens navn, jf. vergemålsloven § 36 tredje ledd.

Når særlige grunner tilsier det, kan fylkesmannen etter vergemålsloven § 49 første ledd unnlate å ta midler som overstiger den fastsatte beløpsgrensen, til forvaltning. I Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) uttales følgende på side 202:

«Som eksempel på at særlige grunner kan medføre at man unnlater å ta midler inn til forvaltning, kan nevnes at en mindreårig arver et høyere beløp rett før myndighetsalderen. Et annet eksempel kan være at en større gjeldspost nærmer seg forfall, og at den vil medføre at midlene til den som er under vergemål, blir redusert til et beløp som da vil ligge under beløpsgrensen.»

Fylkesmannen kan også, når særlige grunner tilsier det, ta midler som ligger under den fastsatte beløpsgrensen, til forvaltning.

Unntak fra fylkesmannens forvaltning gjelder også der det er ektefellen eller samboeren som er oppnevnt som verge, jf. § 49 tredje ledd og § 44.

Et ytterligere unntak følger av vergemålsloven § 95, som åpner for at givere og arvelatere kan bestemme at gaver og arv skal forvaltes på en bestemt måte, se

punkt 3.1.2 nedenfor. Finansielle eiendeler som en arvelater eller giver har fastsatt at skal forvaltes særskilt etter § 95, skal ikke forvaltes av fylkesmannen, jf. § 49 annet ledd.

At midler forvaltes av fylkesmannen, betyr ikke at de ikke kan brukes ved behov. Etter vergemålsloven § 37 tredje ledd kan vergen med fylkesmannens samtykke bruke av kapitalen, forutsatt at personens inntekter ikke strekker til for å dekke utgiftene. Kravet til samtykke omfatter både om kapitalen kan benyttes, og hvor mye av den som kan benyttes, jf. Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 193. I forarbeidene heter det videre at fylkesmannen i utgangspunktet bør imøtekomme et slikt ønske, med mindre det må anses å være klart i strid med interessene til den som er under vergemål.

3.1.2 Særskilt forvaltning etter bestemmelse av giver eller arvelater

En giver eller arvelater kan bestemme at gave eller arv som tilfaller en person under vergemål, skal forvaltes eller brukes på en bestemt måte, jf. vergemålsloven § 95, som lyder slik:

«Denne loven begrenser ikke en givers eller arvelaters adgang til ved gave eller testament å bestemme at gave eller arv som tilfaller en person under vergemål, skal forvaltes eller brukes på en bestemt måte. Med mindre det er i strid med arvelaterens eller giverens bestemmelser om alternativ forvaltning eller bruk, gjelder lovens regler om forvaltning og regnskapsføring av midler tilhørende personer som er under vergemål.

Giverens bestemmelse må være skriftlig og datert.

Hvis det vil være åpenbart uheldig for den som er under vergemål, at midlene står til hans eller hennes rådighet, kan vergen med fylkesmannens samtykke frata vedkommende råderetten over dem. På samme vilkår kan vergen med fylkesmannens samtykke bestemme at midlene skal forvaltes etter reglene i denne lov.

Arvelaterens og giverens disposisjoner som nevnt i første og annet ledd må være truffet senest ved gavens oppfyllelse eller fremgå av testamentet.»

En giver eller arvelater (for eksempel en forelder eller besteforelder) kan altså bestemme at gaven eller arven ikke skal forvaltes av fylkesmannen selv om den overstiger grensen på 2 G. Forutsetningen er at dette skjer på de vilkår som følger av § 95. Adgangen omfatter også såkalte gavekonti som en giver kan opprette for en mindreårig, jf. Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 223.

3.2 Generelle vurderinger og mulige lovendringer

Departementet har mottatt flere innspill om at det kan være ønskelig at foreldre i større grad enn i dag kan spare i egne barns navn uten at beløpene forvaltes av fylkesmannen. Dette var hovedformålet også med departementets høringsnotat 27. oktober 2017 om heving av beløpsgrensen for når fylkesmannen skal forvalte midler tilhørende personer med verge.

Vergemålslovens regler om forvaltning er viktige for å sikre mindreårige og voksne med verge mot misbruk av midler. Gis det en vid adgang til å gjøre unntak fra reglene, risikerer man at betydelige beløp går tapt. Særlig uheldige utfall kan dette få der personen har fått utbetalt erstatningsbeløp som skal brukes til å kompensere for fremtidige inntektstap og kostnader. Det er behov for å sikre at slike midler brukes til riktige formål, og at de ikke går tapt som følge av for eksempel risikofylte investeringer.

Disse hensynene synes likevel å ha mindre vekt når det er giveren selv som ønsker en annen forvaltning av midlene enn forvaltning hos fylkesmannen. I disse tilfellene ville gavemottakeren ikke ha mottatt midlene hvis det ikke var for gavegiverens disposisjon og gavehensikt, og det kan også være mindre behov for å beskytte mot misbruk fra giveren selv. For gaver er det derfor andre hensyn som gjør seg gjeldende, enn for eksempel for en erstatningsutbetaling.

Det kan nok også oppleves som fremmed eller inngripende for en gavegiver at gaven skal forvaltes av fylkesmannen alene av den grunn at den, eventuelt sammen med øvrige finansielle eiendeler, overstiger en viss beløpsgrense. Særlig kan nok dette være tilfellet for foreldre som sparer midler i egne barns navn.

Dette er riktignok allerede reflektert ved den gjeldende adgangen for givere og arvelatere til å bestemme at gaver og arv skal forvaltes på andre måter enn lovens hovedregel. Forutsetningen for å benytte denne adgangen er imidlertid at giveren eller arvelateren kjenner til muligheten vergemålsloven § 95 gir, og at de treffer beslutningen på riktig måte og på riktig tid, det vil si senest ved gavens oppfyllelse eller ved testamentet.

For å legge bedre til rette for at foreldre og andre kan spare i barns navn uten at midlene tas til forvaltning av fylkesmannen, foreslås det å åpne for at gavegiveren kan fastsette en alternativ forvaltning også *etter* at gaven er gitt. En slik endring vil innebære at muligheten ikke er tapt selv om man ikke sørget for en bestemmelse om dette i forbindelse med at gaven ble gitt. Det vises til forslaget til endring av vergemålsloven § 95.

En slik utvidet adgang til å bestemme at midlene ikke skal forvaltes av fylkesmannen, vil ikke innebære at gavegiveren står fritt til å bestemme bruken av midlene. Vergen må uansett be om fylkesmannens samtykke før det brukes av kapitalen til personen under vergemål, jf. vergemålsloven § 37 tredje ledd. Fylkesmannen har dermed mulighet til å føre kontroll med at midlene brukes i personens interesse.

Beslutningen vil etter forslaget kun få betydning for midler gitt av gavegiveren selv. Har mottakeren andre midler, gjelder lovens regler om forvaltning på vanlig måte for disse midlene. I dette ligger også at gavegiveren vil måtte dokumentere at relevante beløp er gitt av vedkommende. Det antas at det vil være relativt enkelt å fremskaffe slik dokumentasjon gjennom bankutskrifter eller lignende.

Et vanskelig spørsmål reiser seg for tilfeller der det er midler som har sin opprinnelse fra flere kilder, og noe allerede er brukt og noe er i behold. Det kan da være uklart om de midlene som er i behold, skriver seg fra gavegiveren. Hvis dette er uklart, er det mulig at det avgjørende bør være om gavegiveren kan dokumentere at et tilsvarende beløp har vært gitt i gave som det det bes om alternativ forvaltning av. En mulighet er også å legge til grunn et forholdsmessighetsprinsipp, for eksempel slik at hvis midlene på en bankkonto skriver seg fra to forskjellige givere, må det som er forbrukt, trekkes fra forholdsmessig i hver gave når det skal vurderes hvor mye av gaven som er i behold. Er midler forbrukt før gave nr. 2 ytes, må imidlertid dette forbruket fullt ut komme til fratrukk i gave nr. 1. I og med at muligheten for at det oppstår slike tvilsspørsmål om hvor mye av gaven som er i behold, øker jo lengre tid som går etter at gaven ble gitt, kan det være et spørsmål om det bør settes en tidsfrist for når det kan treffes beslutning om alternativ forvaltning. Settes det en frist på for

eksempel to år fra det tidspunktet fylkesmannen overtok forvaltningen av midlene, vil gavegiveren ha god tid til å få med seg at gaven i utgangspunktet skal forvaltes av fylkesmannen, og til å fastsatte at midlene skal forvaltes på en annen måte. Departementet tar gjerne imot innspill fra høringsinstansene om det bør fastsettes en slik tidsfrist for i størst mulig grad å forhindre at det oppstår tvilsspørsmål om hvor mye av gaven som er i behold.

Forslaget antas som nevnt å være aktuelt særlig for foreldre som sparer i egne barns navn, både gjennom løpende sparing av mindre beløp og gjennom større gaver. Forslaget er imidlertid generelt utformet og omfatter gaver også til voksne personer som har fått oppnevnt verge.

For arv foreslås det ikke noen tilsvarende lemping som for gaver. For en arvelater er det av naturlige årsaker ikke aktuelt å fastsette bestemmelser om forvaltning av arven etter arvefallet.

4 Klage- og begjæringsrett i saker om vergen

4.1 Gjeldende rett

Visse nærstående er etter vergemålsloven § 56 første ledd bokstav b gitt adgang til å begjære opprettelse eller endring av vergemål. Begjæringsretten gjelder personens ektefelle, samboer, foreldre, nærmeste livsarving og søsken. Den samme kretsen er også gitt klagerett når det gjelder vedtak om opprettelsen av vergemålet, jf. vergemålsloven § 64. Hvem som kan anses som part i saker om opprettelse eller endring av vergemål, er regulert særskilt, se § 56 tredje ledd, som lyder:

«Om en person som nevnt i første ledd bokstav b eller c begjærer vergemål eller endring av dette, blir vedkommende part i saken. Personer som nevnt i første ledd bokstav b kan senere tre inn som part i saken.»

Reglene er særlige unntak fra de alminnelige forvaltningsrettslige saksbehandlingsreglene og reflekterer at det er særlige hensyn som gjør seg gjeldende på vergemålsområdet. For andre vedtak i saken gjelder derimot forvaltningslovens vanlige bestemmelser, jf. vergemålsloven § 55 tredje ledd og Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 207 nederste setning i spesialmerknadene til § 64.

Et vedtak om oppnevning av verge kan neppe anses som et vedtak om «opprettelse» eller «endring» av vergemål. For et slikt vedtak gjelder dermed forvaltningslovens alminnelige regler. Vedtaket kan påklages av sakens parter eller andre med rettslig klageinteresse, jf. forvaltningsloven § 28 første ledd. Personen vergemålssaken gjelder, og vergen vil være parter i saken og ha klagerett. For personens nærstående må det derimot, med mindre den nærstående selv er oppnevnt som verge, vurderes konkret om det er forhold i saken som tilsier at vedkommende har rettslig klageinteresse. En familierelasjon regnes normalt ikke isolert sett som en tilstrekkelig tilknytning til saken til at familiemedlemmet anses å ha rettslig interesse når saken gjelder en person som er over 18 år.

Tolkningen er lagt til grunn i senere forvaltningspraksis, som også illustrerer at spørsmålet om rettslig klageinteresse må vurderes konkret. Det vises for eksempel til VMM-2018-30, hvor en sønn ikke ble ansett å ha rettslig klageinteresse, og VMM-2016-33, hvor man kom til motsatt konklusjon. Se også VMM-2017-83 og VMM-2015-94, hvor henholdsvis en samboer og en ektefelle ble ansett å ha

rettslig klageinteresse, og VMM-2015-103, hvor foreldre ble ansett ikke å ha rettslig klageinteresse.

Selv om klagefristen for et vedtak om oppnevning av verge er utløpt, kan man anmode fylkesmannen om å frata en verge vervet. Fylkesmannen kan gjøre dette også av eget tiltak. Etter vergemålsloven § 29 annet ledd «kan» fylkesmannen frata en oppnevnt verge vervet dersom dette vil være til det beste for personen som er under vergemål. Gjør hensynet til personen det nødvendig, «skal» fylkesmannen frata vergen vervet. Fratas vergen vervet, skal det oppnevnes en ny verge.

Både personen selv og andre kan anmode fylkesmannen om å frata en verge vervet. I forvaltningspraksis er det lagt til grunn at henvendelser (fra andre enn vergen selv) om å bytte verge vil gi fylkesmannen en oppfordring til å foreta nærmere undersøkelser av vergens utførelse av vergeoppdraget som en del av fylkesmannens tilsynsplikt etter vergemålsloven § 6. Dersom fylkesmannen som tilsynsmyndighet etter nærmere undersøkelser og vurderinger ikke finner grunn til å frata vergen oppdraget, er det lagt til grunn at denne beslutningen ikke er å anse som et enkeltvedtak etter forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav b og dermed ikke kan påklages.

Tolkningen er lagt til grunn både der anmodningen kommer fra personen selv, jf. VMM-2016-80, og der det er personens nærstående som har bedt om at vergen skal fratas vergeoppdraget, jf. for eksempel VMM-2016-65, VMM-2016-62 og VMM-2015-80.

Det følger av vergemålsloven § 20 annet ledd første punktum at den det opprettes vergemål for, skriftlig skal samtykke både i opprettelsen av vergemålet, vergemålets omfang og hvem som skal være verge, med mindre han eller hun ikke er i stand til å forstå hva et samtykke innebærer. I forarbeidene er det lagt til grunn at vergen ikke uten videre skal fratas vervet hvis den som er under vergemål, trekker tilbake sitt samtykke til valget av verge, se Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 187. Det uttales likevel at vergemålsmyndigheten bør legge betydelig vekt på personens ønske om en ny verge.

4.2 Generelle vurderinger og mulige lovendringer

Departementet har mottatt innspill om at nærstående bør gis en noe utvidet klageadgang sammenlignet med gjeldende rett. Innspillene knytter seg til vedtak om oppnevning av verge og til situasjoner hvor det kan være misnøye med vergens utførelse av vergeoppdraget. Etter departementets syn er det naturlig å samtidig vurdere om det bør inntas en uttrykkelig rett for personen som vergemålet gjelder, til å fremme begjæring til fylkesmannen om at vergen skal fratas vervet etter vergemålsloven § 29, og om det bør gis en utvidet klagerett.

Innledningsvis understrekes at personer som ikke anses å ha rett til å klage på et vedtak om oppnevning av verge eller på en verges utførelse av vergeoppdraget, like fullt kan anmode fylkesmannen om at vergen skiftes ut. Man kan også gi fylkesmannen opplysninger som kan ha betydning for vurderingen av vergens egnethet. Fylkesmannen kan ikke se bort fra slike henvendelser, og opplysningene kan ha stor betydning for fylkesmannens vurdering. Opplysninger fra nærstående kan særlig ha betydning i tilfeller hvor personen det er oppnevnt verge for, ikke selv er i stand til å gi uttrykk for egne synspunkter, ønsker og vilje.

Hensynene til rettssikkerhet og forsvarlig saksbehandling ivaretas blant annet gjennom tilsynsreglene i vergemålslovgivningen. Den sentrale vergemålsmyndigheten fører tilsyn med fylkesmannens oppgaver etter vergemålsloven, jf. § 7. Tilsynet rettes særlig inn mot en kontroll av at oppgavene utføres i samsvar med lov og forskrift, og at det sikres en enhetlig praksis som skaper rettssikkerhet og rettslikhet, jf. vergemålsforskriften § 5 tredje ledd. I forbindelse med tilsynsplikten har den sentrale vergemålsmyndigheten rett til innsyn og adgang til å gi pålegg om retting for å sikre at vergemålslovens bestemmelser overholdes, jf. Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 171. Har nærstående og andre opplysninger som kan ha betydning for tilsynet, kan dette formidles til tilsynsmyndigheten.

Det synes likevel å være gode grunner for at en person som har fått oppnevnt verge, bør ha en formell rett til å begjære at fylkesmannen foretar en vurdering av om den oppnevnte vergen skal fratas vergeoppdraget etter vergemålsloven § 29. En regel om dette foreslås inntatt i § 29 annet ledd første punktum. En person som har fått oppnevnt verge, må kunne ha tillit til vergen og måten vergeoppdraget utføres på. En begjæringsrett vil imidlertid ikke innebære noen endring av vilkårene for når fylkesmannen kan eller skal frata vergen vervet som verge. Videre kan mye tale for at personen det er oppnevnt verge for, gis en adgang til å klage der fylkesmannens beslutning går ut på at det ikke anses å være grunnlag for å frata vergen vervet. En slik adgang til å påklage beslutningen til et overordnet organ vil kunne være en viktig rettssikkerhetsgaranti. Det foreslås at det inntas en uttrykkelig regel om klagerett i § 29 annet ledd femte punktum.

En slik begjæringsrett og klagerett for den som har fått oppnevnt verge, vil kunne ha betydning uavhengig av om personen har samtykket til vergeoppnevningen eller ikke, jf. vergemålsloven § 20 annet ledd. Det vises i den forbindelse til omtalen i punkt 4.1 av forarbeidsuttalelsen i Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 187.

Spørsmålet om enkelte nærstående bør gis en tilsvarende adgang til å fremme begjæring om fratakelse av vergeoppdraget og en rett til å klage over fylkesmannens beslutning, er mer sammensatt.

En person som har fått opprettet vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne, har den rettslige handleevnen i behold. Personen kan selv foreta rettslige handlinger og råde over sine midler, jf. § 21 første ledd annet punktum. I dette ligger blant annet at personen kan klage på et vedtak om oppnevning av verge. Med en endring som skissert over, vil personen også kunne fremsette begjæring til fylkesmannen om å frata en verge vervet etter vergemålsloven § 29.

Rent faktisk vil mange av dem som har fått oppnevnt verge, være fullt ut i stand til å fremsette en begjæring eller klage selv, eventuelt med bistand fra andre. For andre vil dette imidlertid være vanskelig. Er personen selv i stand til å handle, kan det oppleves som inngripende dersom nærstående også skal ha rett til å opptre i saken. Departementet kan ikke se at det er grunn til å gi utvidede rettigheter for nærstående til å begjære endringer eller klage på den enkeltes vegne i slike tilfeller enn det som følger av gjeldende rett.

Er personen ute av stand til å fremsette en begjæring eller klage som oppfyller de forvaltningsrettslige vilkårene for dette, vil han eller hun trenge bistand og støtte fra vergen. En slik bistand eller støtte er imidlertid problematisk når begjæringen eller klagen gjelder vergen selv. I slike tilfeller kan det derfor være behov for at

begjæringen eller klagen kan fremsettes av noen andre enn vergen eller personen selv. Mest nærliggende vil det da være at det er de nærmeste pårørende som har en slik adgang.

Hensynet til den enkeltes integritet og selvbestemmelse kan riktignok tale mot at pårørende gis rett til å klage på personens vegne. På den annen side må det tas i betraktning at det kun dreier seg om en adgang til å bringe en sak inn for vurdering av vergemålsmyndigheten. Ved vergemålsmyndighetens behandling av saken vil det fortsatt være hensynet til personen selv og vedkommendes ønsker og vilje som må være avgjørende.

Det synes naturlig at en utvidet begjærings- og klageadgang omfatter den samme kretsen som har utvidet klageadgang i saker om opprettelse av vergemål, jf. vergemålsloven § 64, jf. § 56 første ledd bokstav b. Adgangen vil da gjelde personens ektefelle, samboer, foreldre, nærmeste livsarving og søsken, samt den som har begjært vergemålet. Det vises til § 29 annet ledd annet og femte punktum i lovforslaget.

Det foreslås ikke en rett for nærstående til å klage over selve oppnevningen av vergen, jf. § 25 første ledd. En klage over oppnevningen vil gjelde spørsmålet om det var forhold som tilsa at den aktuelle vergen ikke skulle ha vært oppnevnt på oppnevningstidspunktet. På tidspunktet for klagebehandlingen vil vergen gjerne ha utøvd vervet i noe tid. Det vil da være mer treffende om vurderingen knyttes til utførelsen av vergeoppdraget og om vergen bør fratras oppdraget etter § 29 annet ledd, jf. de foreslåtte endringene av denne bestemmelsen. Personen som det vedtas vergemål for, vil imidlertid ha rett til å klage også over vergeoppnevningen, jf. det som er sagt om dette i punkt 4.1.

5 Vergegodtgjøring

Når fylkesmannen oppretter vergemål for en person, skal det fastsettes et mandat for vergemålet, som skal angi rammene for vergeoppdraget, jf. vergemålsloven § 21 tredje ledd og § 25 annet ledd. Sistnevnte bestemmelse fastsetter en plikt for fylkesmannen til å utforme et vedtak som uttrykkelig tar stilling til omfanget av vergemålet, som skal individtilpasses og ikke gjøres mer omfattende enn nødvendig.

Fylkesmannen treffer et eget enkeltvedtak om oppnevning av vergen. Personen som oppnevnes, må være egnet til vervet og må samtykke til oppnevningen, jf. § 28 første ledd første punktum. Den som påtar seg et vergeoppdrag, skal som hovedregel kompenseres for arbeidet etter en fast sats som betales av personen det oppnevnes verge for. Vergemålsloven § 30 første ledd regulerer godtgjøring til vergen og lyder slik:

«Vergen har krav på godtgjøring for arbeidet som verge og har rett til å få dekket nødvendige utgifter i forbindelse med vergeoppdraget. Er vergen forelder til, barn av eller ektefelle eller samboer til den som er under vergemål, kan det bare gis godtgjøring for arbeidet hvis særlige grunner taler for det. Godtgjøring og utgifter etter første og annet punktum dekkes av den som er under vergemål. Har han eller hun en inntekt og formue som er lavere enn de grenser som fastsettes av Kongen i forskrift, skal godtgjøringen og utgiftene likevel dekkes av fylkesmannen.»

Bestemmelsen fastsetter at vergen har rett til kompensasjon for arbeidet som verge, innenfor rammene av vergeoppdraget. Fylkesmannen skal fastsette

godtgjøringen etter en vurdering av hvilken sats som utløses av vergemålets omfang. Unntaksvis kan det ytes timegodtgjøring dersom særlige forhold ved vergemålet tilsier det. Fylkesmannen skal da som utgangspunkt fastsette et tak for timebruken i avtalen med vergen. Nærmere retningslinjer for godtgjøringen er gitt i vergemålsforskriften § 16.

Fylkesmannen og Statens sivilrettsforvaltning behandler en del klager fra verger om ulike godtgjøringsspørsmål. Det følger imidlertid ikke av lovteksten at fastsetting av godtgjøringen er et vedtak som vergen har klagerett på, og det er heller ikke holdepunkter i forarbeidene for at fylkesmannens fastsetting av godtgjøringen skal gjøres i form av et enkeltvedtak.

Reglene om godtgjøring til verger har vært revidert i flere omganger. Tidligere var det en plikt til å påta seg vervet som verge. § 17 første ledd i vergemålsloven 1927 lød etter en lovendring i 1990 slik:

«Vergen har krav på å få dekket nødvendige utlegg. I den utstrekning det er rimelig, kan vergen også få dekket tapt arbeidsfortjeneste eller få vederlag for arbeidet som verge. Kravet avgjøres av overformynderne.»

Før den nevnte lovendringen varierte godtgjøringspraksisen «atskillig» mellom de ulike overformynderiene, og departementet foreslo å gi en mer fleksibel regel for å unngå å «stenge for muligheten til å gi godtgjøring der dette er nødvendig for å få verger», jf. Ot.prp. nr. 45 (1989-1990) side 29. Det uttales videre på samme side i proposisjonen:

«For oppnevnte verger vil det for øvrig gjennomgående være naturlig å avklare retningslinjene for godtgjøring ved oppnevningen. Departementet håper i det hele at forslaget vil gi en praktisk anvendbar og rimelig regel som dekker overformynderiens forskjellige behov.»

Vergemålsutvalget konstaterte i NOU 2004: 16 at praksis med hensyn til godtgjøring ikke så ut til å ha endret seg nevneverdig siden 1990-endringen, og uttalte følgende på side 183:

«Den restriktive holdning til å godtgjøre vergen, har nok utgangspunkt i det syn at vergeoppdrag var en samfunnsplikt som ikke skulle være lønnet. Etter utvalgets syn kan denne linjen ikke opprettholdes i samme omfang som tidligere. Utvidelsen i 1990 ble særlig begrunnet med at det kunne være nødvendig å betale en godtgjørelse hvis det var «nødvendig for å få verger», Ot.prp.nr.45 (1989–1990) s. 29. Dette hensynet er for så vidt fremdeles relevant. Men grunnleggende for utvalgets syn er at vergerollen i dag ikke i like stor grad som tidligere skal baseres på veldedighet.»

Det er imidlertid ikke uttalelser i forarbeidene til vergemålsloven 2010 som tilsier at fastsetting av godtgjøring skal anses som et enkeltvedtak i relasjon til vergen. Det vises i den forbindelse til Ot.prp. nr. 110 (2008-2009), der departementet uttaler på side 86:

«Når det gjelder vederlag eller godtgjøring for arbeidet som verge, er departementet enig med Giske overformynderi i at det er et sympatisk trekk ved gjeldende lov at den har som utgangspunkt at vergeoppdraget skal være et frivillig og ulønnet verv. Dette er et prinsipp som det er ønskelig å videreføre også i en ny vergemålslov.

På den annen side vil behovet for verger være økende i fremtiden, blant annet som følge av en økende andel eldre i befolkningen og endringer i familiestrukturene. Det er derfor samtidig viktig at det legges opp til en ordning hvor alle kan sikres kompetente verger. Som flere høringsinstanser har pekt på, må det antas at det vil bli enklere å skaffe verger dersom overformynderiene kan tilby en viss godtgjøring for arbeidet.»

Utvidelsen av vergers rett til godtgjøring og fylkesmannens adgang til å tilby godtgjøring er først og fremst begrunnet i muligheten til å skaffe nok verger, at vergemål i mindre grad enn tidligere skal baseres på frivillighet og veldedighet, samt hensynet til overformynderienes og nå fylkesmannens saksbehandling. Fleksible regler gjør det mulig å honorere vergeoppdrag ulikt alt etter hvor omfattende vergemålet er.

Det synes etter dette naturlig å forstå gjeldende vergemålslov slik at fastsettingen av godtgjøringen ikke er et vedtak som vergen kan påklage. Vergemålsloven omtaler vervet som verge som et «oppdrag». Vergens rett til godtgjøring følger av avtalen om vergeoppdraget og er dermed ikke gjenstand for forvaltningsrettslig klage. Den godtgjøringen fylkesmannen tilbyr, kan personen som det er aktuelt å oppnevne som verge, velge å si ja eller nei til når vedkommende vurderer om han eller hun vil påta seg oppdraget. Men fylkesmannen kan uansett ikke tilby høyere godtgjøring enn det som følger av vergemålsforskriften § 16. Satsene som følger av denne bestemmelsen, er fastsatt av hensyn til personen det skal oppnevnes verge for, og kan ikke forstås som noe vergen kan gjøre krav på etter offentligrettslige regler. Hvis vergemålet endres, slik at oppgavene blir mer omfattende enn det som er forutsatt i avtalen om vergeoppdraget, vil reforhandling av avtalen eller inngåelse av en tilleggsavtale være den aktuelle fremgangsmåten.

Det kan være grunn til å justere ordlyden i vergemålsloven § 30 slik at dette kommer tydeligere til uttrykk. Et forslag til endret ordlyd i § 30 første ledd fremgår av lovforslaget i punkt 13. I forlengelsen av dette forslaget foreslår departementet dessuten en endring av forskriftshjemmelen i § 30 annet ledd da det kan være behov for en nærmere regulering av avtaler om godtgjøring i vergemålsforskriften. Også andre presiseringer i vergemålsforskriften kan være aktuelle på bakgrunn av de foreslåtte lovendringene.

I lys av det nevnte forslaget om en presisering av § 30, kan det være grunn til å vurdere bestemmelsen i vergemålsloven § 25 første ledd annet punktum, som gir retten adgang til å oppnevne vergen når retten har truffet beslutning om fratakelse av rettslig handleevne. § 25 annet ledd bestemmer at det skal fastsettes et mandat for vergen som angir rammene for vergeoppdraget. Departementet legger til grunn at det også i de tilfellene der vergen oppnevnes av retten, er fylkesmannen som skal fastsette mandatet. Videre legger departementet til grunn at avtalen om vergeoppdraget, herunder godtgjøringen, inngås med fylkesmannen. Ut fra at det er fylkesmannen som uansett må stå for tildelingen og utformingen av vergeoppdraget, kan det fremstå som mindre hensiktsmessig at retten samtidig har kompetanse til å oppnevne vergen. Dette kan tale for at adgangen for retten til å oppnevne vergen etter vergemålsloven § 25 første ledd annet punktum ikke videreføres. Departementet ber om innspill fra høringsinstansene om i hvilken grad det forekommer at retten oppnevner verge etter § 25 første ledd annet punktum, og om det er behov for å videreføre denne adgangen.

6 Forhåndsvarsel

Vergemålsloven § 60 regulerer underretning til nære familiemedlemmer i forbindelse med begjæring om vergemål mv. Bestemmelsen lyder slik:

«Når en person begjæres satt under vergemål, skal fylkesmannen underrette ektefellen eller samboeren og eventuelle barn over 18 år om begjæringen. Disse skal også underrettes om avgjørelsen i saken, om klage og om begjæring om endringer av

vergemålet. Har personen ikke nære familiemedlemmer som nevnt i første punktum, skal foreldrene underrettes på samme måte.»

Etter sin ordlyd gjelder underretningsplikten for fylkesmannen uten unntak.

Bestemmelsen svarer med noen mindre innholdsmessige endringer til Vergemålsutvalgets forslag til § 4-12, jf. Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 206 og NOU 2004: 16 side 172. I utredningen er det pekt på at en ektefelle «både av følelsesmessige og økonomiske grunner [har] en klar interesse i å få kunnskap om» at ektefellen begjæres satt under vergemål, jf. side 70. Videre heter det på side 172:

«[H]vor en gift person eller en person som lever i samboerforhold blir begjært satt under vergemål, bør den andre ektefelle eller samboer underrettes om begjæringen. I de fleste tilfelle vil nok dette være kjent for vedkommende, ikke minst fordi den begjæringen rettes mot forteller om det. I mange tilfelle kan nettopp ektefellen eller samboeren være den som begjærer vergemålet. Ikke minst ved det økende antall særkullsbarn, kan det lett tenkes at ektefellen ikke vet om begjæringen, særlig hvor den som begjæres satt under vergemål ikke har evnen til å forstå hva det hele dreier seg om. En formell underretning fra overformynderiet eller retten, vil sikre at ektefellen eller samboeren bl.a. kan gjøre sine rettigheter gjeldende. Tilsvarende ser utvalget et behov for at myndige barn underrettes. Dette gjelder særlig av hensyn til eventuelle særkullsbarn.»

Personens ektefelle, samboer, foreldre, nærmeste livsarving eller søsken kan tre inn som part i en sak om opprettelse eller endring av vergemål, jf. vergemålsloven § 56 tredje ledd.

Er personen ute av stand til selv å gi opplysninger i saken, kan opplysninger fra nærstående være viktige for sakens opplysning. Nærstående vil kunne vite mye om personens helseforhold, økonomiske forhold, ønsker og vilje mv. De nærmeste familiemedlemmene kjenner ofte personen best og kan ha gode forutsetninger for å påpeke feil og misforståelser. Underrettes ikke familiemedlemmer om en begjæring om vergemål, risikerer man at slik informasjon ikke kommer frem.

Familiemedlemmene kan også ha behov for å bli varslet for å kunne ivareta egne interesser. Etablering av et vergemål vil for eksempel kunne ha betydning for familiemedlemmets egen formuessituasjon. Særlig gjelder dette for en ektefelle, samboer eller andre som personen har felles økonomi med. For voksne barn kan forhåndsvarsel for eksempel være viktig for å sikre likebehandling av livsarvinger.

Samtidig kan det være tilfeller hvor personen selv ønsker at familien ikke skal gjøres kjent med at det er begjært vergemål for vedkommende. Hensynet til den enkeltes selvbestemmelse og integritet taler for at det bør kunne gjøres unntak fra regelen om varsling i slike tilfeller. Har personen begrenset kontakt med eller nærhet til barn eller foreldre, kan det virke særlig inngripende at disse blir varslet om vergemålet.

De til dels motstridende hensynene som gjør seg gjeldende, kan tale for å gi fylkesmannen en skjønnsmessig adgang til å unnlate å underrette nære familiemedlemmer. En slik adgang bør muligens gjelde bare der personen selv gir uttrykk for et ønske om at det ikke skal gis underretning. I fylkesmannens skjønnsmessige vurdering antas det at det særlig bør legges vekt på i hvilken grad opprettelse av vergemål kan få konsekvenser for familiemedlemmets egen formuessituasjon eller andre interesser. Et forslag om en adgang til å unnlate å varsle familiemedlemmer når dette er personens ønske, er inntatt som et nytt annet ledd i § 60 i lovforslaget.

Fylkesmannen kan ha plikt til å varsle et familiemedlem også etter reglene om forhåndsvarsel i forvaltningsloven § 16. Dette beror på om familiemedlemmet er så direkte berørt av saken at vedkommende må regnes som part, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav e. Et alternativ til reguleringen i § 60 kunne være at underretningsplikten fullt ut fulgte av forvaltningsloven § 16, med andre ord at man opphevet reglene i vergemålsloven § 60. Det kan imidlertid være uklart hvor langt partsbegrepet etter forvaltningsloven rekker i en vergemålssak. Departementet antar derfor at det kan være hensiktsmessig med en slik spesialregulering av underretningsplikten som følger av vergemålsloven § 60. Fylkesmannen trenger da ikke å ta stilling til om for eksempel en ektefelle eller et voksent barn skal regnes som part etter definisjonen i forvaltningsloven § 2 første ledd bokstav e. Den foreslåtte unntaksbestemmelsen for tilfeller der personen vergemålssaken gjelder, ikke ønsker at familiemedlemmer skal underrettes, vil imidlertid kun gjelde i relasjon til underretningsplikten etter vergemålsloven § 60. Er familiemedlemmet å regne som part, kan det være at vedkommende uansett skal gis forhåndsvarsel etter forvaltningsloven § 16.

7 Opplysninger fra Folkeregisteret

Opplysninger om vergemål og stadfestet fremtidsfullmakt skal registreres i Folkeregisteret, jf. folkeregisterloven § 3-1 første ledd bokstav r og s. Opplysningene er ikke omfattet av taushetsplikten etter folkeregisterloven, med mindre de røper et klientforhold eller andre forhold som gjør at opplysningene må anses personlige, jf. folkeregisterloven § 9-1 annet ledd.

Tidligere var utgangspunktet også etter vergemålsloven at opplysninger om at det var vedtatt vergemål for en person, ikke var undergitt taushetsplikt. Dette gjaldt både for vergen, jf. vergemålsloven § 46 annet ledd, og for vergemålsmyndigheten, jf. vergemålsloven § 65. Ved lov 15. juni 2018 nr. 37 om endringer i vergemålsloven og lov om forsvunne personar mv. (teieplikt ved verjemål og dødsfall i utlandet m.m.) ble det vedtatt en presisering av unntakene fra taushetsplikten for oppnevnte verger og vergemålsmyndigheten etter §§ 46 og 65. Endringen innebærer at hensynene som ligger til grunn for unntakene, er klarere reflektert i ordlyden i loven, jf. Prop. 39 L (2017-2018) punkt 4 og merknadene til bestemmelsene. De nevnte bestemmelsene går nå ut på at opplysningen om at en person har fått oppnevnt verge, «kan gjøres kjent for andre i den utstrekning det er nødvendig av hensyn til personen selv, eller for å sikre at vergen kan utføre sitt oppdrag på en god måte».

Endringene gjør det naturlig å vurdere om også reglene om utlevering av opplysninger om vergemål og stadfestede fremtidsfullmakter fra Folkeregisteret bør endres, jf. Prop. 39 L (2017-2018) side 30 høyre spalte. Når utgangspunktet for vergemålsmyndighetene er taushetsplikt, gir det ikke så god sammenheng at man kan få fri tilgang til opplysningene ved å henvende seg til Folkeregisteret. Departementet foreslår på denne bakgrunn en endring av folkeregisterloven § 9-1 annet ledd. Det foreslås at «vergemål» og «stadfestet fremtidsfullmakt» tas ut av bestemmelsen, slik at disse opplysningene blir omfattet av taushetsplikten etter § 9-1 første ledd.

En slik endring vil ha som konsekvens at brukere av Folkeregisteret som trenger disse opplysningene, må kunne vise til hjemmel i lov for å få dem utlevert, jf. folkeregisterloven § 10-2 første ledd. I forbindelse med vedtakelsen og

ikrafttredelsen av den nye folkeregisterloven er det vedtatt en rekke hjemler i særlovgivningen som sikrer at offentlige myndigheter har tilgang til taushetsbelagte opplysninger i registeret når de trenger dette for å kunne utføre sine oppgaver. Disse hjemlene er i hovedsak generelt formulert og vil også omfatte opplysninger om vergemål. Departementet legger etter dette til grunn at offentlige myndigheters behov for tilgang til opplysninger om vergemål vil være ivaretatt selv om folkeregisterlovens utgangspunkt snus slik at opplysningene blir underlagt taushetsplikt. Departementet tar imidlertid gjerne imot synspunkter fra høringsinstansene om behov for ytterligere lovendringer for å sikre tilgang til opplysninger om vergemål for offentlige instanser som trenger slike opplysninger for sin oppgaveutførelse.

Finansforetak har i dag tilgang til opplysninger om vergemål etter folkeregisterloven § 10-1 første ledd. Slike opplysninger er viktige for finansforetakenes virksomhet, og departementet legger til grunn at man bør videreføre dagens ordning selv om opplysningene underlegges taushetsplikt etter folkeregisterloven. Departementet foreslår en endring av finansforetaksloven § 16-2 sjette ledd, som nå gir finansforetak rett til å begjære utlevert fra Folkeregisteret opplysning om ektefelle, barn og foreldre. Det foreslås at opplysninger om vergemål og stadfestet fremtidsfullmakt tas med i denne bestemmelsen. Finansdepartementet sendte 14. september 2018 på høring et forslag om å utvide den nevnte bestemmelsen slik at den også omfatter opplysninger om foreldreansvar og kontaktopplysninger for dødsbo. En utvidelse til også å omfatte vergemål og stadfestet fremtidsfullmakt vil eventuelt bli foreslått i samråd med Finansdepartementet.

En endring der man går over til en hovedregel om at opplysninger om vergemål er underlagt taushetsplikt i Folkeregisteret, vil etter dette først og fremst få betydning for andre private aktører og enkeltpersoner som ønsker tilgang til slike opplysninger. Personvern hensyn og hensynet til den enkeltes integritet taler for at det ikke bør være fri adgang for enhver til å få utlevert opplysninger om andres vergemål fra Folkeregisteret. På den annen side vil også private i noen sammenhenger kunne ha behov for å vite om en person har fått oppnevnt verge eller om det foreligger en stadfestet fremtidsfullmakt. I et avtaleforhold vil for eksempel opplysningen om at den mulige avtalemotparten er fratatt rettslig handleevne, eller opplysninger om hvem som er oppnevnt som verge, og hva vergeoppdraget omfatter, være av vesentlig betydning. De nevnte bestemmelsene om taushetsplikt i vergemålsloven er utformet med sikte på å ivareta begge disse hensynene og innebærer at vergemålsmyndigheten må foreta en konkret vurdering basert på skjønn når den skal avgjøre om den skal gi tilgang til opplysninger om vergemål. Regler basert på en slik skjønnsutøvelse er mindre egnet i folkeregisterloven, siden et viktig formål med denne loven har vært økt bruk av automatiserte, elektroniske løsninger. Departementet antar derfor at det ikke bør legges opp til en ordning der folkeregistermyndigheten må foreta konkrete vurderinger av brukernes behov når det bes om opplysninger fra registeret om vergemål.

Dette kan tilsi en løsning der Folkeregisteret ikke utleverer opplysninger om vergemål til private (med unntak for finansforetak, jf. forslaget foran, og andre private som med hjemmel i lov har tilgang til opplysningene). Disse må i så fall rette henvendelsen til fylkesmannen. En innvending mot en slik ordning er riktignok at den som trenger opplysninger om et vergemål, ikke nødvendigvis vil

vite hvilket fylkesmannsembete han eller hun skal henvende seg til. Personen det er oppnevnt verge for, kan for eksempel ha flyttet etter at vergemålet ble opprettet. En mulig løsning på dette kan likevel være at fylkesmennene gis en plikt til å henvise til riktig fylkesmannsembete hvis den som ønsker opplysninger, har rettet henvendelsen til et fylkesmannsembete som ikke har vedtatt vergemål for personen det spørres etter. Det vises i den forbindelse til at det i Prop. 120 L (2017-2018) er foreslått en ny bestemmelse i vergemålsloven § 66 som gir fylkesmennene tilgang til taushetsbelagte opplysninger fra Folkeregisteret. Vedkommende fylkesmannsembete vil med en slik endring kunne undersøke med Folkeregisteret hvilket fylkesmannsembete som vil være det riktige. Videre vil Folkeregisteret kunne henvise til fylkesmennene hvis det rettes forespørsler til Folkeregisteret om vergemål. Her kan man tenke seg forskjellige løsninger. Departementet tar gjerne imot innspill fra høringsinstansene om disse spørsmålene.

8 Varsel til fylkesmannen ved saker om fratakelse av rettslig handleevne

Vergemål med fratakelse av den rettslige handleevnen besluttet av tingretten, jf. vergemålsloven § 68 første ledd. Retten kan oppnevne verge, jf. samme bestemmelse og § 25 første ledd annet punktum.

Fylkesmannen kan reise sak om vergemål, jf. § 69 første ledd. Sak kan også reises av personen selv, personens ektefelle, samboer, foreldre, nærmeste livsarving, søsken, verge eller behandlende lege eller tilsynslege ved helseinstitusjon der personen er innlagt eller bor, jf. § 69 første ledd og § 56 første ledd.

Departementet er gjort kjent med at fylkesmannen ikke nødvendigvis får kjennskap til dommer om fratakelse av den rettslige handleevnen hvor fylkesmannen selv ikke har vært part. For at fylkesmannen skal kunne ivareta sine lovpålagte oppgaver etter vergemålsloven, synes det å være behov for en lovendring som sikrer at fylkesmannen varsles om slike dommer.

Det foreslås derfor at den retten som har besluttet fratakelse av den rettslige handleevnen, skal varsle fylkesmannsambetet i personens vergemålsdistrikt. Det vises til forslaget om et nytt fjerde ledd i vergemålsloven § 77.

Det antas ikke å være behov for noen særskilt varslingsplikt om dommer hvor retten kommer til at det ikke er grunnlag for fratakelse av den rettslige handleevnen. Der det er opprettet ordinært vergemål eller kan bli spørsmål om opprettelse av ordinært vergemål, vil rettens vurdering i slike saker riktignok kunne bidra til opplysning av saken. Departementet ser det likevel slik at en varslingsplikt først og fremst vil være begrunnet i fylkesmannens behov for kjennskap til vergemål med fratakelse av rettslig handleevne for at fylkesmannen skal kunne ivareta sine oppgaver etter vergemålsloven. Dersom noen antar at en dom om at det ikke er grunnlag for fratakelse av rettslig handleevne, kan ha betydning for eksempel for fylkesmannens vurdering av om et vedtak om vergemål skal oppheves eller endres etter vergemålsloven § 63, kan dommen bringes til fylkesmannens kunnskap på annen måte.

Det antas heller ikke å være behov for noen særskilt varslingsplikt i andre vergemålssaker, jf. vergemålsloven § 68 annet ledd. Ved spørsmål om overprøving av vedtak om vergemål etter § 55 og vedtak om avslag på begjæring om

opphevelse av vergemål etter § 63 legges det til grunn at fylkesmannen vil være kjent med saken.

Forslaget om en varslingsplikt for retten der det er avsagt dom om fratakelse av rettslig handleevne, har for øvrig en sammenheng med punkt 5, se siste avsnitt, der det reises spørsmål om det uansett bør være fylkesmannen som oppnevner vergen.

9 Opplysningsplikt for den gjenlevende ektefellen i uskiftet bo

Arveloven § 15 regulerer situasjonen der den gjenlevende ektefellen skal sitte i uskifte med arvinger etter den førstavdøde som den gjenlevende ektefellen er verge for. Bestemmelsen lyder slik:

«Er ein arving under verjemål og attlevande ektemake verja hans, skal retten syte for at det blir oppnemnt setteverje. Setteverje treng likevel ikkje oppnemnast dersom den samla formuen til ektemakane etter rettens skjønn ikkje er større enn at den trengst til å underhalde attlevande ektemake og barna.»

Setteverge oppnevnes for å ivareta arvingens økonomiske interesser i uskifteboet. Den gjenlevende ektefellen vil gjerne være inhabil som verge i og med at han eller hun kan ha interesser som strider mot arvingens interesser i uskifteboet, jf. vergemålsloven § 34. Den gjenlevende ektefellen fortsetter imidlertid å være verge, slik at settevergens oppgave vanligvis vil være begrenset til å reagere dersom den gjenlevendes rett til uskifte faller bort, eller det oppstår grunnlag for å rette krav mot ham eller henne på vegne av arvingen under vergemål.

Alle verger har opplysningsplikt overfor fylkesmannen etter vergemålsloven § 47, som lyder slik:

«Vergen står under tilsyn av fylkesmannen og plikter å gi de opplysninger om vergemålet til fylkesmannen som fylkesmannen ber om.

Vergen bør rådføre seg med fylkesmannen når han eller hun er i tvil, og når det gjelder avgjørelser av særlig betydning for den som er under vergemål.

Vergen kan påklage fylkesmannens vedtak til den sentrale vergemålsmyndigheten.»

Opplysningsplikten gjelder alle typer verger og er begrunnet i at fylkesmannen skal kunne utøve tilsyn på en tilfredsstillende måte, se Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 201.

Vergemålsforskriften (forskrift 15. februar 2013 nr. 201) § 3 har regler om fylkesmannens tilsyn med uskiftebo der en eller flere av arvingene er under vergemål. Annet ledd i bestemmelsen lyder slik:

«Fylkesmannen skal i den utstrekning det er nødvendig gjennomgå med verge bo som en gjenlevende ektefelle har overtatt uskiftet. Gjenlevende ektefelle plikter å gi de opplysningene som trengs for å kontrollere forvaltningen av boet.»

Bestemmelsen var lovfestet i vergemålsloven 1927 (lov 22. april 1927 nr. 3) § 27 første ledd. I forbindelse med vedtakelsen av vergemålsloven 2010 og vergemålsforskriften ble bestemmelsen flyttet til forskriften uten at det er inntatt spesifisert forskriftshjemmel i loven.

Bestemmelsen om opplysningsplikt for den gjenlevende ektefellen etter vergemålsforskriften § 3 annet ledd annet punktum skal antakelig forstås slik at den gjelder både der det er oppnevnt setteverge etter arveloven § 15, og der det er en annen enn ektefellen som er verge for arvingen under vergemål i

utgangspunktet, slik at det ikke er behov for å oppnevne setteverge. Opplysningsplikten etter bestemmelsen knytter seg uansett ikke til et vergeoppdrag og er dermed av en annen art enn opplysningsplikten etter vergemålsloven § 47. Opplysningsplikten gjelder eiendeler og formue som *den gjenlevende ektefellen selv* rår som eier over, jf. arveloven § 18, og ikke de midlene som tilhører personen under vergemål. Skal bestemmelsen videreføres, kreves det dermed hjemmel i lov.

Opplysningsplikten etter forskriften § 3 annet ledd annet punktum må ses i sammenheng med at fylkesmannen etter § 3 annet ledd første punktum er pålagt å føre tilsyn med uskiftebo der det er arvinger under vergemål. Fylkesmannen kan neppe utføre denne tilsynsoppgaven særlig effektivt uten at ektefellen som sitter i uskifte, har en plikt til å gi opplysninger om uskifteboet. Departementet foreslår derfor en ny bestemmelse i arveloven § 16 annet ledd, som gir hjemmel for å videreføre vergemålsforskriftens opplysningspliktbestemmelse. Departementet tar i den forbindelse gjerne imot synspunkter og innspill fra høringsinstansene om tilsynsplikten og opplysningsplikten etter vergemålsforskriften § 3 annet ledd første og annet punktum og om praktiseringen av disse bestemmelsene.

I Prop. 107 L (2017-2018) er det lagt frem forslag til en ny arvelov. En bestemmelse tilsvarende bestemmelsen som foreslås i § 16 annet ledd i den nåværende arveloven, vil være aktuelt å foreslå også i den nye arveloven.

10 Mindreåriges medbestemmelse under vergemål

10.1 Gjeldende rett

Som mindreårige regnes personer som ikke har fylt 18 år, jf. vergemålsloven § 8. Utgangspunktet etter vergemålsloven er at den mindreårige ikke selv kan foreta rettslige handlinger eller råde over sine midler, jf. vergemålsloven § 9. Fra dette utgangspunktet er det imidlertid flere lovbestemte unntak som gir mindreårige selvbestemmelsesrett.

Vergen handler på den mindreåriges vegne på de områdene der den mindreårige ikke har rettslig handleevne, jf. vergemålsloven § 17 første ledd. Etter § 17 fjerde ledd første punktum har vergen plikt til å høre den mindreårige. Bestemmelsen lyder:

«Er den mindreårige over 12 år, skal vergen høre hva den mindreårige mener før det treffes avgjørelser.»

Det følger av Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) side 175 at bestemmelsen skal forstås som en plikt for vergen til å høre den mindreårige. Det får imidlertid ingen virkning for gyldigheten av vergens beslutning om den mindreårige ikke blir hørt.

Om aldersgrensen på tolv år heter det i Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) på side 35:

«Departementet støtter utvalgets forslag om at barn skal ha rett til å bli hørt i økonomiske spørsmål fra fylte tolv år, jf. lovforslaget § 17 fjerde ledd. Forslaget innebærer at den mindreårige skal høres to år tidligere enn etter dagens vergemålslov. Tolvårsgrensen er også i samsvar med regelen i barneloven § 31 annet ledd annet punktum. Departementet anser imidlertid at også barn under tolv år bør høres når sakens natur og barnets modenhet tillater det.»

Bestemmelsen i barneloven § 31 annet ledd annet punktum som det vises til i sitatet, er nå annet ledd tredje punktum.

Etter § 17 femte ledd kan en mindreårig som er uenig i vergens avgjørelse, bringe spørsmålet inn for fylkesmannen. I Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) legges det på side 175 til grunn at det ikke er noen aldersgrense for å klage til fylkesmannen, og at fylkesmannen må forsikre seg om at den mindreårige blir hørt.

Etter begjæring fra fylkesmannen eller fra den andre vergen kan vergemålet fratas en som har foreldreansvaret, dersom hensynet til den mindreåriges beste tilsier det, jf. § 19 første ledd første punktum. Også i slike saker har den mindreårige rett til å bli hørt, jf. § 19 første ledd tredje punktum:

«Når den mindreårige er over 12 år, og ellers når den mindreåriges modenhet og alder tilsier at han eller hun er i stand til å danne seg en mening om saksforholdet, skal den mindreårige høres før avgjørelsen tas.»

Om bestemmelsen heter det i Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) på side 37:

«Når det er aktuelt å frata en verge vergemålet av hensynet til barnets beste, vil det være viktig for barnet at det blir hørt, i hvert fall når det er i stand til å danne seg synspunkter om saksforholdet. Barnets mening må tillegges vekt ut fra hvor gammelt og modent det er. Det foreslås at når barnet har fylt tolv år, skal det høres før det tas beslutning om å frata en av vergene vergemålet. Men også før barnet fyller 12 år, kan det være aktuelt å høre barnets synspunkter. Regelen har likhetstrekk med barneloven § 31.»

Barns rett til å medvirke i beslutninger som angår dem, følger også av Grunnloven § 104 første ledd, som lyder:

«Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling.»

FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) artikkel 12 lyder i norsk oversettelse:

«1. Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

2. For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.»

10.2 Generelle vurderinger og mulige lovendringer

Mindreåriges rett til å si sin mening og bli hørt i saker som angår dem, har fått økt oppmerksomhet gjennom det siste tiåret. Ved menneskerettsreformen i Grunnloven i 2014 ble barnets rett til medbestemmelse inntatt som en del av den nye bestemmelsen i Grunnloven § 104 om barns rettigheter.

En særlig problemstilling er om lovgivningen bør angi aldersgrenser for når barnets rett til å bli hørt skal inntre. I lovgivningen er det flere eksempler på at det oppstilles aldersgrenser. En tendens synes å være at slike aldersgrenser endres og blir lavere, oftest fra 12 år til 7 år, og at aldersgrensen gjerne suppleres med en regel om at også barn som er yngre enn den angitte aldersgrensen, skal høres når

de er i stand til å forstå hva saken gjelder, eller til å gi uttrykk for sitt syn. Se til illustrasjon barneloven § 31 annet ledd første punktum, endret ved lov 20. juni 2003 nr. 40 og lov 21. juni 2013 nr. 62, barnevernloven § 6-3 første ledd, endret ved lov 1. august 2003 nr. 86, og pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 femte ledd, endret ved lov 16. juni 2017 nr. 53.

Noen bestemmelser angir aldersgrenser for vektingen av barnets meninger. I barneloven og pasient- og brukerrettighetsloven er utgangspunktet at barnets mening skal tillegges vekt i samsvar med barnets alder og modenhet, men når barnet har fylt 12 år, skal barnets mening tillegges stor vekt, se barneloven § 31 annet ledd annet og tredje punktum, og pasient- og brukerrettighetsloven § 4-4 femte ledd annet og tredje punktum.

På bakgrunn av at aldersgrensen er senket til 7 år i de fleste lover som angir en aldersgrense for barnets rett til medvirkning, kan det være grunn til å vurdere om også vergemålsloven § 17 fjerde ledd bør ha en lavere aldersgrense enn 12 år.

Et hensyn som kan tale for å videreføre aldersgrensen på 12 år, er at beslutningene som tas av en verge i medhold av vergemålsloven, jevnt over må sies å være mer kompliserte enn de fleste beslutninger om personlige forhold som foreldre tar på vegne av barna etter barneloven og en del andre lover. Mens et barn tidlig vil kunne ha meninger om slike spørsmål som faller inn under foreldreansvaret, som for eksempel hvilke fritidsaktiviteter det skal delta på, vil de yngre barna som regel ikke ha forutsetninger for å kunne mene noe om eller ha synspunkter på den typen beslutninger som treffes av vergen etter vergemålsloven. Vergens beslutninger etter vergemålsloven vil typisk gjelde spørsmål om formuesforvaltning, bankforhold og inngåelse av rettslig bindende avtaler.

En senkning av aldersgrensen for når barn skal ha rett til å bli hørt, innebærer på den annen side ikke at den mindreåriges meninger nødvendigvis gjennomgående skal tillegges mer vekt. Aldersgrensen på 12 år ble innført ved vergemålsloven 2010. Som det fremgår av punkt 10.1, ble aldersgrensen sett i sammenheng med barnelovens 12-årsgrense for når barnets mening skal tillegges stor vekt. Spørsmålet om når et barn skal få si sin mening, er et annet enn spørsmålet om hvor stor vekt som skal legges på barnets mening. For spørsmålet om hvilken aldersgrense som skal gjelde for barns rett til å si sin mening, kan det være mer naturlig å se hen til aldersgrensen i barneloven § 31 annet ledd første punktum enn til aldersgrensen etter annet ledd tredje punktum, som det i forarbeidene til vergemålsloven ble vist til som begrunnelse for aldersgrensen på 12 år.

Det kan være hensiktsmessig å harmonisere bestemmelsene om den mindreåriges rett til medvirkning ved foreldres og vergers beslutninger etter barneloven og vergemålsloven. Foreldre vil i de fleste tilfeller både være verge og ha foreldreansvar, og det vil kunne være en fordel om de kan forholde seg til de samme reglene og prinsippene for når barn skal høres. En forelder vil ikke nødvendigvis vite om en beslutning hører inn under vergeansvaret eller foreldreansvaret, men hvis reglene om den mindreåriges medbestemmelsesrett er like, vil skillet ha mindre betydning.

Det foreslås på denne bakgrunn at aldersgrensen i vergemålsloven § 17 fjerde ledd første punktum endres fra 12 år til 7 år. Videre foreslås det at aldersgrensen suppleres med en skjønnsmessig regel om at også yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal høres. Ifølge forarbeidene bør dette praktiseres

også etter gjeldende lov, jf. Ot.prp. nr. 110 (2008-2009) på side 35, men i tråd med annet liknende regelverk vil det være en fordel om regelen kommer til uttrykk i selve lovteksten.

Når det gjelder den mindreåriges rett til å bli hørt i spørsmål om opphør av oppgaven som verge, jf. vergemålsloven § 19 første ledd tredje punktum, gjør andre hensyn seg gjeldende enn dem som tilsi en endring av § 17 fjerde ledd. Det dreier seg her om en saksbehandlingsregel for retten. Det fremgår ikke av loven eller av forarbeidene om bestemmelsen skal forstås slik at retten skal høre den mindreårige direkte. Av hensyn til barnet vil det neppe gi en god regel om retten skal ha en plikt til å høre et barn ned mot syv år i et rettsmøte om å frata en av eller begge foreldrene vergeansvaret. Et alternativ til dagens regel kan være at barnet skal høres når det ut fra sin modenhet og alder er i stand til å danne seg en mening om saksforholdet, og at det ikke angis noen aldersgrense. Et endringsforslag med et slikt innhold er inntatt i punkt 13 i høringsnotatet. Departementet ber om innspill fra høringsinstansene om hva som vil gi en hensiktsmessig regulering av mindreåriges rett til medvirkning i saker om fratakelse av vergeansvaret.

11 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslagene om samtykkekompetanse i punkt 2, om forhåndsvarsel i punkt 6, om opplysninger fra Folkeregisteret i punkt 7, om en forskriftshjemmel for opplysningsplikten for gjenlevende ektefelle i uskifte i punkt 9 og om mindreåriges medbestemmelse i punkt 10 anses ikke å få nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser. Forslaget i punkt 2 om samtykkekompetanse er i samsvar med den måten loven praktiseres på med bakgrunn i Lovavdelingens tolkningsuttalelse 21. mars 2018.

Forslaget om endringer i reglene om adgang til særskilt forvaltning, jf. punkt 3, antas i en overgangsfase å kunne medføre noe økt ressursbruk for fylkesmannen. Gavegiveren må imidlertid selv ta initiativ dersom han eller hun ønsker at midler som allerede er til forvaltning hos fylkesmannen, skal overføres til en annen form for forvaltning. Departementet antar at mange opplever forvaltningen hos fylkesmannen som hensiktsmessig, og at pågangen derfor neppe vil bli særlig stor. På sikt vil fylkesmennene kunne oppnå en liten besparelse ved at det er mindre kapital som skal forvaltes av fylkesmannen.

Forslaget om endrede regler om begjærings- og klagerett, jf. punkt 4, kan føre til at vergemålsmyndighetene må behandle noen flere saker om fratakelse av vergeoppdraget enn etter gjeldende lov. På den annen side må fylkesmennene også i dag vurdere henvendelser om dette fra personen med verge eller de pårørende – i og med at man uansett ikke kan se bort fra slike henvendelser. Hvilken ressursbruk forslaget vil innebære sammenliknet med gjeldende lov, er derfor usikkert.

Forslaget i punkt 5 om å presisere i vergemålsloven § 30 første ledd at fylkesmannens fastsetting av godtgjøringen for vergeoppdraget ikke er et enkeltvedtak som kan påklages, antas å ville innebære en ressursbesparelse for vergemålsmyndighetene. Som det fremgår av punkt 5, kommer det inn en del klager fra verger over godtgjøringen som behandles av vergemålsmyndigheten. Med en klargjøring av loven må man kunne regne med at færre verger vil klage, og det vil være tydeliggjort at de klagenes som eventuelt kommer inn, skal avvises.

Forslaget i punkt 8 om at retten skal varsle fylkesmannen om dom om fratakelse av den rettslige handleevnen, vil ikke ha administrative eller økonomiske konsekvenser av betydning. Det dreier seg om en liten administrativ oppgave i et på landsbasis lite antall saker.

12 Merknader til de enkelte bestemmelsene

12.1 Vergemålsloven

Til § 17

Det foreslås at aldersangivelsen for når den mindreårige skal høres før vergen treffer en beslutning på dennes vegne, senkes fra 12 til 7 år. Videre foreslås det å supplere regelen med en bestemmelse om at også yngre barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal høres av vergen. Den mindreårige har imidlertid ingen plikt til å uttale seg, uansett alder.

Vekten av den mindreåriges synspunkter vil måtte tillegges vekt i samsvar med vedkommendes alder og modenhet. I alle tilfeller bør vergens beslutning bygge på hensynet til den mindreåriges beste.

En beslutning blir ikke ugyldig selv om en mindreårig ikke er hørt eller hans eller hennes mening ikke er tillagt vekt i samsvar med alder og modenhet. En mindreårig som er uenig i vergens avgjørelse, kan imidlertid bringe avgjørelsen inn for fylkesmannen. Fylkesmannen vil måtte ta saken til behandling uansett hvor gammel den mindreårige er.

Forslaget er nærmere behandlet i punkt 10 i høringsnotatet.

Til § 19

Det foreslås at dagens aldersgrense på 12 år erstattes av en regel om at barnet skal høres når det ut fra sin modenhet og alder er i stand til å danne seg en mening om saksforholdet. Begrunnelsen for forslaget fremgår av punkt 10.

Vekten av den mindreåriges synspunkter vil avhenge blant annet av den mindreåriges alder og modenhet. Retten skal imidlertid treffe en avgjørelse basert på hensynet til den mindreåriges beste, jf. § 19 første ledd første punktum.

Til § 20

Endringen i *annet ledd* innebærer at det presiseres at bestemmelsen ikke gir adgang til å opprette vergemål uten fratakelse av rettslig handleevne i tilfeller der personen ikke er i stand til å forstå hva et samtykke til opprettelse av vergemål innebærer, men det like fullt må legges til grunn at vergemålet vil være i strid med vedkommendes vilje. Presiseringen er i samsvar med den forståelsen av vergemålsloven § 20 annet ledd som Lovavdelingen har gitt uttrykk for i sin tolkningsuttalelse 21. mars 2018, jf. også Borgarting lagmannsretts dom 30. oktober 2018. Bestemmelsen har vært oppfattet som uklar på dette punktet. Forslaget er nærmere begrunnet i punkt 2.

I Lovavdelingens tolkningsuttalelse 21. mars 2018 antas det at dersom det ikke er særlige holdepunkter for noe annet, må det ha en klar formodning for seg at et ordinært vergemål ikke strider mot ønskene og viljene til personen det er aktuelt å opprette vergemål for. Uttalelsen må ses i sammenheng med at ordinært vergemål er en bistands- og støtteordning. Departementet ber om høringsinstansenes syn på om en slik formodning bør legges til grunn.

Det antas at spørsmålet i praksis først og fremst vil komme på spissen i situasjoner hvor personen protesterer mot opprettelsen. Samtidig kan det at vedkommende protesterer, ikke alene være avgjørende når han eller hun ikke er i stand til å forstå hva et samtykke til opprettelse av vergemål innebærer, sml. også § 33 annet ledd og merknaden til denne bestemmelsen. Et neste spørsmål vil dermed være om det forhold at personen motsetter seg bistand, faktisk reflekterer vedkommendes reelle ønsker og vilje.

Dette spørsmålet er krevende og kan vanskelig besvares generelt. Forholdene som gjør at en person oppfyller vilkårene for opprettelse av vergemål i § 20 første ledd, og vedkommendes grad av forståelse kan ha betydning for den enkeltes evne og mulighet til å gi uttrykk for egen vilje. Det antas at man i vurderingen må kunne se hen til forhold som graden av forståelse, hva personen gir uttrykk for, og på hvilken måte. Andre forhold kan også spille inn. Blant annet kan det ha betydning hva personen har ment tidligere. Det er vedkommendes egen vilje som skal beskyttes etter loven, og man må kunne se hen til om han eller hun fremstår som påvirket av andre. Om personen holder fast ved samme standpunkt over noe tid eller endrer oppfatning ut fra hvem han eller hun sist har snakket med, kan dermed også være relevant. Dersom personen gir klart uttrykk for at han eller hun ikke ønsker vergemål, antar departementet at fylkesmannen må ha konkrete holdepunkter for at protestene ikke er uttrykk for vedkommendes reelle vilje, dersom dette skal legges til grunn. En slik bredere kartlegging som er beskrevet her, må foretas med de sentrale prinsippene som ligger til grunn for vergemålsloven, for øye. Dersom personen motsetter seg opprettelsen av vergemålet på en slik måte at det fremstår som klart at det vil måtte oppfattes som tvang, innebærer forslaget at § 20 annet ledd ikke kan anses å gi hjemmel for opprettelse av et ordinært vergemål.

Til § 29

Endringen i *annet ledd første punktum* innebærer at det inntas i bestemmelsen at personen som det er oppnevnt verge for, har rett til å begjære at fylkesmannen vurderer om vergen skal fratras vervet. Fylkesmannen kan i samsvar med gjeldende lov treffe slikt vedtak også av eget tiltak.

Det følger av annet ledd *nytt annet punktum* at dersom personen ikke er i stand til selv å fremsette begjæringen, kan den fremsettes av den som har begjært vergemålet, eller personens ektefelle, samboer, foreldre, nærmeste livsarving eller søsken. Om personen selv er i stand til å fremsette begjæringen, må vurderes konkret på grunnlag av den enkeltes situasjon og forutsetninger. Vilåret skal ikke forstås slik at personen må være i stand til å fremsette begjæringen alene og uten hjelp. Kan vedkommende for eksempel med støtte og bistand fra andre selv fremsette en gyldig begjæring, er det ikke grunnlag for å gi nærstående begjæringsrett etter annet punktum og klagerett etter femte punktum. I slike

tilfeller taler hensynet til den enkeltes selvbestemmelse og integritet for at det er vedkommende selv som avgjør om man skal forsøke å angripe vedtaket.

Forslaget medfører ingen endringer i vilkårene for når fylkesmannen kan eller skal frata en verge vervet som verge. Mottar fylkesmannen begjæring om fratakelse av vergeoppdraget og finner at vilkårene for fratakelse ikke er oppfylt, treffer fylkesmannen vedtak i samsvar med dette.

I *femte punktum* foreslås en regel om klagerett for den som har fremsatt begjæringen om at vergen skal fratras vervet. Forslaget innebærer en utvidelse sammenliknet med hvem som har klagerett etter de alminnelige reglene i forvaltningsloven. For øvrig gjelder forvaltningslovens regler om klage.

Forslaget er nærmere drøftet i punkt 4.

Til § 30

Endringene i *første ledd første punktum* innebærer en tydeliggjøring av at fylkesmannens fastsetting av godtgjøringen til vergen ikke er et enkeltvedtak som kan påklages, se nærmere punkt 5.

Når en person påtar seg å være verge, inngås det en avtale om vergeoppdraget med fylkesmannen. Godtgjøringen er en del av avtalen med vergen.

Vergemålsforskriften § 16 innebærer at godtgjøringen som tilbys vergen, skal fastsettes etter ulike satser som varierer ut fra omfanget av vergemålet. Dersom det unntaksvis avtales timegodtgjøring, skal det fastsettes hvilke typer oppgaver som inngår i vergemålsoppdraget, og settes en ramme for timeforbruk. Avtalen med fylkesmannen danner grunnlaget for vergens krav på godtgjøring for arbeid innenfor mandatet.

Den sentrale vergemålsmyndigheten har etter vergemålsloven § 7 første ledd ansvar for å føre tilsyn med fylkesmannens utførelse av oppgaver etter loven. Ansvarer omfatter også å påse at fylkesmennene har lik praksis for honorering av verger.

Endringen i *annet ledd* innebærer en utvidelse av forskriftshjemmelen slik at fylkesmannens inngåelse av avtaler om godtgjøring eventuelt kan reguleres nærmere i forskrift.

Til § 33

Endringen i *annet ledd* innebærer at det presiseres uttrykkelig at en verge ikke kan foreta disposisjoner for en person uten samtykkekompetanse i strid med vedkommendes reelle vilje dersom denne kan kartlegges. Presiseringen er i samsvar med den forståelsen av gjeldende rett som er lagt til grunn i Lovavdelingens tolkningsuttalelse 21. mars 2018, men foreslås i lys av at bestemmelsen har vært oppfattet som uklar på dette punktet.

Ved et ordinært vergemål har personen sin rettslige handleevne fullt ut i behold. Vergen vil da ikke kunne opptre i strid med vedkommendes ønsker og vilje, men er personen ikke i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer, kan det være behov for tolkning og en bredere vurdering av hva personens ønsker og vilje går ut på. At vedkommende protesterer mot en disposisjon, kan imidlertid ikke alene

være avgjørende når han eller hun ikke er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer, jf. også merknaden til § 20 over. Et «nei» fra en person med langt fremskreden demens vil for eksempel ikke nødvendigvis kunne anses å reflektere vedkommendes reelle vilje. Det kan være at personen ikke er i stand til å forstå hva et «nei» i realiteten innebærer. På den annen side kan det være at personens standpunkt er i samsvar med ønsker vedkommende også tidligere har gitt uttrykk for, for eksempel at den eiendelen vergen vil selge, er tiltenkt arvingene slik at den beholdes i slekten. I et slikt tilfelle er det større grunn til å anta at personens motstand er reell og noe vergen må ta hensyn til.

Se for øvrig punkt 2.

Til § 59

I lys av forslaget om selvbestemmelsesrett ved opprettelse av vergemål i § 20 foreslår departementet en presisering av kravet til å gjennomføre en samtale med personen det vurderes å opprette vergemål for, se punkt 2. En samtale vil styrke grunnlaget for fylkesmannens vurdering av om personen forstår hva samtykke til vergemålet vil innebære. Det er viktig at fylkesmennene gjør en selvstendig og konkret vurdering i den enkelte sak og i størst mulig grad gjennomfører samtale med personen det gjelder. En legeerklæring hvor det framgår at en person er vurdert som ikke samtykkekompetent, er altså ikke tilstrekkelig til ikke å gjennomføre en samtale. Dersom det er tvil om en samtale er umulig eller formålsløs, bør det forsøkes å gjennomføre en samtale, men samtalen vil uansett være frivillig for personen vergemålsaken gjelder.

Til § 60

Forslaget til et *nytt annet ledd* innebærer en skjønnsmessig adgang for fylkesmannen til å gjøre unntak fra plikten til å underrette nære familiemedlemmer om begjæring av vergemål, avgjørelsen i saken, klage og begjæring av endringer av vergemålet, se nærmere punkt 6. Adgangen til å gjøre unntak gjelder kun der personen selv gir uttrykk for et ønske om at familiemedlemmer ikke skal underrettes. I vurderingen skal det ses særlig hen til hvilke konsekvenser saken kan få for det aktuelle familiemedlemmet. Vergemål kan tenkes å få konsekvenser for familiemedlemmets formuessituasjon, men også andre konsekvenser kan være relevante. Forholdet mellom personen og familiemedlemmet som eventuelt skal underrettes, vil også kunne ha betydning i vurderingen.

Reglene om forhåndsvarsel etter forvaltningsloven § 16 gjelder ved siden av reglene om underretning av familiemedlemmer etter vergemålsloven § 60. Er familiemedlemmet å regne som part, jf. forvaltningsloven § 2 første ledd bokstave, skal det gis forhåndsvarsel etter forvaltningsloven uavhengig av den foreslåtte unntaksbestemmelsen i vergemålsloven § 60 annet ledd.

Til § 77

I et nytt *fjerde ledd* foreslås det en plikt for retten til å varsle fylkesmannen når det er avsagt dom om fratakelse av rettslig handleevne. Varslingsplikten gjelder overfor fylkesmannen i det aktuelle vergemålsdistriktet. Den omfatter kun

beslutninger om vergemål med fratakelse av rettslig handleevne, og ikke beslutninger hvor retten kommer til at det ikke er grunnlag for slik fratakelse. Som følge av den foreslåtte tilføyelsen av et nytt fjerde ledd foreslås det også en endring av paragrafoverskriften. Se for øvrig punkt 8.

Til § 95

Endringene i *første og annet ledd* åpner for at gavegivere kan bestemme alternativ forvaltning også i etterkant av at gaven er gitt, se nærmere punkt 3. Beslutningen får betydning kun for midler gavegiveren selv har gitt, og gavegiveren må kunne dokumentere at gaven er gitt. Har mottakeren også andre midler, gjelder lovens regler om forvaltning på vanlig måte for disse.

Nåværende *fjerde ledd* foreslås tilpasset og flyttet til *annet ledd* av hensyn til sammenhengen i bestemmelsen. Forslaget innebærer imidlertid ingen innholdsmessige endringer i reglene om særskilt forvaltning etter bestemmelse av en arvelater.

12.2 Arveloven

Til § 16

Det foreslås en forskriftshjemmel i annet ledd annet punktum med sikte på å videreføre opplysningsplikten for den gjenlevende ektefellen som følger av vergemålsforskriften § 3 annet ledd annet punktum. Se nærmere punkt 9.

12.3 Finansforetaksloven

Til § 16-2

Det foreslås i *sjette ledd* at finansforetak skal kunne kreve utlevert fra Folkeregisteret opplysninger om vergemål og stadfestet fremtidsfullmakt. Forslaget har bakgrunn i forslaget om å endre folkeregisterloven § 9-1 annet ledd, slik at disse opplysningene blir omfattet av taushetsplikten etter § 9-1 første ledd. Se nærmere punkt 7.

12.4 Folkeregisterloven

Til § 9-1

Det foreslås at «vergemål» og «stadfestet fremtidsfullmakt» tas ut av bestemmelsen i *annet ledd første punktum*. Forslaget innebærer at disse opplysningene blir omfattet av taushetsplikten etter § 9-1 første ledd. Det vises til punkt 7.

13 Forslag til lovendringer

Forslag til lov om endringer i vergemålsloven mv.

I

I lov 26. mars 2010 nr. 9 om vergemål gjøres følgende endringer:

17 fjerde ledd første punktum skal lyde:

Vergen skal høre hva den mindreårige mener før det treffes avgjørelser hvis den mindreårige er fylt 7 år eller er i stand til å danne seg egne synspunkter.

§ 19 første ledd tredje punktum skal lyde:

Den mindreårige skal høres før avgjørelsen tas når den mindreåriges modenhet og alder tilsier at han eller hun er i stand til å danne seg en mening om saksforholdet.

§ 20 annet ledd skal lyde:

Den som settes under vergemål, skal skriftlig samtykke i opprettelsen av vergemålet, vergemålets omfang og hvem som skal være verge. *Er han eller hun ikke i stand til å forstå hva et samtykke innebærer, kreves ikke skriftlig samtykke, men vergemålet kan ikke opprettes dersom det må legges til grunn at dette vil være i strid med vedkommendes vilje. Første og annet punktum gjelder ikke hvis vergemålet omfatter fratakelse av den rettslige handleevnen.*

§ 29 annet ledd skal lyde:

Fylkesmannen kan *av eget tiltak eller etter begjæring fra personen som er under vergemål*, frata en oppnevnt verge vervet som verge dersom dette vil være til det beste for personen. *Er personen ikke i stand til selv å fremsette en slik begjæring, kan begjæring fremsettes også av den som har begjært vergemålet, og av dem som kan begjære vergemål etter § 56 første ledd bokstav b.* Fylkesmannen skal frata en oppnevnt verge vervet dersom hensynet til den som er satt under vergemål, gjør dette nødvendig. *Fratas vergen vervet, skal det oppnevnes en ny verge. Den som har fremsatt begjæring etter første eller annet punktum, kan påklage vedtaket til den sentrale vergemålsmyndigheten.*

§ 30 første ledd første punktum skal lyde:

Vergen skal etter avtale godtgjøres for arbeidet som verge og har rett til å få dekket nødvendige utgifter i forbindelse med vergeoppdraget.

§ 30 annet ledd skal lyde:

Kongen kan i forskrift gi nærmere regler om *avtaler om og satser for godtgjøring og om utgiftsdekning etter første ledd og kan også fastsette hva som skal anses som særlige grunner etter første ledd annet punktum.*

§ 33 annet ledd skal lyde:

Er den som er satt under vergemål, ikke fratatt den rettslige handleevnen, kan vergen ikke foreta disposisjonen hvis den som er satt under vergemål, motsetter seg det. Dette *gjelder ikke* hvis han eller hun ikke er i stand til å forstå hva disposisjonen *innebærer, men vergen kan i slike tilfeller likevel ikke opptre i strid med vedkommendes vilje*. Fylkesmannen, eller vergen med fylkesmannens samtykke, kan innhente legeerklæring for å få klargjort om vedkommende er i stand til å forstå hva disposisjonen innebærer.

§ 59 første ledd bokstav e skal lyde:

e) samtale mellom saksbehandler og den som er begjært satt under vergemål, med mindre det må *anses som umulig eller formålsløst å gjennomføre en samtale*.

§ 60 nytt annet ledd skal lyde:

Etter ønske fra personen vergemålssaken gjelder, kan fylkesmannen unnlate å varsle familiemedlemmer etter første ledd. I fylkesmannens vurdering skal det særlig ses hen til hvilke konsekvenser saken kan få for familiemedlemmet.

§ 77 overskriften skal lyde:

Registrering av og varsel om vedtak om fratakelse av den rettslige handleevnen

§ 77 nytt fjerde ledd skal lyde:

Har retten avsagt dom som går ut på fratakelse av den rettslige handleevnen, skal retten varsle fylkesmannen om dommen.

§ 95 skal lyde:

§ 95 Særskilt forvaltning etter bestemmelse av giver og arvelater

Denne loven begrenser ikke en givers eller arvelaters adgang til ved gave eller testament å bestemme at gave eller arv som tilfaller *eller har tilfalt* en person under vergemål, skal forvaltes eller brukes på en bestemt måte. Med mindre det er i strid med arvelaterens eller giverens bestemmelser om alternativ forvaltning eller bruk, gjelder lovens regler om forvaltning og regnskapsføring av midler tilhørende personer som er under vergemål.

Giverens bestemmelse *etter første ledd* må være skriftlig og datert. *En bestemmelse etter første ledd om hvordan arv skal forvaltes eller brukes, må fremgå av testamentet.*

Hvis det vil være åpenbart uheldig for den som er under vergemål, at midlene står til hans eller hennes rådighet, kan vergen med fylkesmannens samtykke frata vedkommende råderetten over dem. På samme vilkår kan vergen med fylkesmannens samtykke bestemme at midlene skal forvaltes etter reglene i denne lov.

II

I lov 3. mars 1972 nr. 5 om arv m.m. skal § 16 annet ledd nytt annet punktum lyde:

Departementet kan i forskrift gi føresegner om fylkesmannens tilsyn med uskiftebu som nemnde i første punktum og om opplysningsplikt for den attlevande ektemaken overfor fylkesmannen.

III

I lov 10. april 2015 nr. 17 om finansforetak og finanskonsern skal § 16-2 sjettede ledd lyde:

(6) Et finansforetak kan begjære utlevert fra Folkeregisteret opplysning om ektefelle, barn, foreldre, vergemål og stadfestet fremtidsfullmakt. Folkeregistermyndigheten kan, uten hinder av taushetsplikt, utlevere opplysningen når det er nødvendig for utførelsen av oppgaver etter denne lov.

IV

I lov 9. desember 2016 nr. 88 om folkeregistrering skal § 9-1 annet ledd første punktum lyde:

Taushetsplikten omfatter ikke opplysninger om en persons fulle navn, fødselsdato, kjønn, fødsels- og d-nummer, grunnlaget for registrert identitet etter § 3-2, adresse, fødested, statsborgerskap, *sivilstand* og dødsdato, med mindre slike opplysninger røper et klientforhold eller andre forhold som gjør at opplysningene må anses personlige.

V

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.